

”Folkesundheden og Danmark”

Om en lille pjece i Det Kongelige Biblioteks samlinger

af arkivar, cand.mag. Lars Schreiber Pedersen,
Frederiksberg Stadsarkiv

Det Kongelige Bibliotek rummer en større samling af pjecer, småtryk og plakater fra Danmarks National Socialistiske Arbejderparti (DNSAP).¹ I samlingen findes en lille pjece på otte tryksider, ”Folkesundheden og Danmark”, forfattet af partimedlemmet og overlægen Charles Hindborg (1886-1974). Heri redegør Charles Hindborg for DNSAP’s sundhedspolitik, og han giver samtidig et bud på, hvilke ændringer det danske sundhedsvæsen skal undergå efter den forventede nazistiske magtovertagelse i Danmark. Pjecen udkom på Trinitatis-trykkeriet i 1942, og da mere indgående indblik i DNSAP’s syn på det danske sundhedsvæsen hører til sjældenhederne, vil pjecen blive gengivet i sin helhed her.² Inden vi kommer dertil, er en kort præsentation af den lille pjeces forfatter nødvendig.³

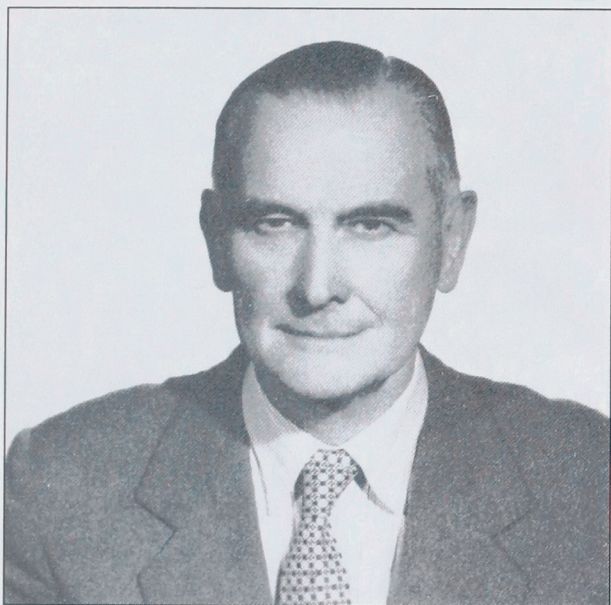
Charles Hindborg

Charles Eduard Hindborg blev født 16. november 1886 i Vejle. Faderen, Paul Charles Hindborg (1850-1934), var oprindeligt handelsrejsende, men etablerede i 1887 sin egen fabrik i Vejle, der fremstillede forskellige

former for papirvarer. Efter i 1905 at have afsluttet sin studentereksamen fra Vejle Gymnasium rejste Charles Hindborg til København, hvor han valgte at læse medicin ved universitetet. Hindborg forlod universitetet i 1912 med sin kandidateksamen og arbejdede de følgende år på en række sygehuse rundt omkring i landet, hvor han dygtiggjorde sig inden for flere specialer. I februar 1921 blev han ansat som læge på den kirurgiske afdeling på Usserød Sygehus ved Hørsholm. Syv år senere – i 1928 – blev Hindborg udnævnt til overlæge på sygehuset, i hvilken stilling han arbejdede frem til befrielsen. Charles Hindborg var endvidere medlem af Sundhedskommissionen 1921-1929, og kommissionens formand 1925-1929.⁴

Charles Hindborg meldte sig ind i DNSAP 13. oktober 1938.⁵ Hvad der fik Hindborg til at melde sig ind i partiet, ved vi ikke. Måske fandt han tidspunktet, to uger efter den historiske – og for Tjekkoslaviet så katastrofale – aftale i München mellem Hitler og Chamberlain, rigtigt til at melde sig under nazismens faner. Hitlers Tyskland fremstod nu som Europas stærkeste magt.

I pjecen ”Hvorfor D.N.S.A.P.” fra 1943 forklarede Charles Hindborg og en række andre partimedlemmer, hvorfor de var blevet nationalsocialister. Hindborgs forklaring lød: ”National-Socialismen er for mig en Livsanskuelse, og ikke et politisk System. National-Socialismen vil have Kraft til at genoplive de ideelle, nu slumrende Kræfter i vort Folkelegeme og skabe et sundt Folk, hvor Raceproblem, Ernærings-

Overlæge Charles Hindborg (1886-1974) (Det Kongelige Bibliotek).

og Erhvervsspørgsmaal, Legemskultur og Boligspørgsmaal vil blive løst. Ungdommens sjælelige og legemlige Opdragelse i national-socialistisk Aand vil engang aabne det danske Folks Øjne for, hvad Folkefællesskab betyder og skabe en sand Fædrelandskærlighed indadtil og et Folk i fuld Forstaaelse og Tro udadtil som en uadskillig Del af Fremtidens Storeuropa".⁶ Som vi senere skal se, tog Hindborg de ovenstående emner op til behandling i "Folkesundheden og Danmark". Størst interesse viste han dog boligspørgsmalet.

Selv om han i de første medlemsår ikke bestred poster i partiets ledelse, hørte Charles Hindborg i kraft af sin overlægestatus til blandt partiets mere prominente medlemmer. Læger var der ikke mange af i DNSAP, Hindborg var så vidt vides den eneste overlæge i partiet.⁷ Med partiføreren og lægekollegaen Frits Clausen (1893-1947) stod Hindborg på god fod, selv om forholdet de to imellem ikke

synes at have været så tæt. Clausen nærede dog tillid til Hindborgs evner. I efteråret 1940, da partiet fik udarbejdet et nyt fagkartotek, fik Hindborg af partiføreren til opgave at indhente de relevante oplysninger fra de læger, tandlæger, dyrlæger og barne- og sygeplejersker, der var medlemmer af partiet. Hindborg stod sandsynligvis bag et forslag til ordning af det danske sundhedsvæsen efter DNSAP's magtovertagelse fra efteråret 1940, og i februar 1941 blev han af Frits Clausen bedt om varetage partiets nyoprettede landsledertjeneste for folkesundhed og raceforskning, hvilket Hindborg indvilligede i. Som den eneste overlæge i partiet og forhenværende formand for Sundhedskommissionen, var Hindborg det naturlige valg til posten. Hertil kom, at han i september 1940, efter indbydelse fra det tyske Reichsärztekammer, havde været på studierejse til Berlin, hvor han overværede flere foredrag om "Folkesundheden, Lægevæsen og Biologi", som Hindborg i forbindelse med retsopgøret efter befrielsen selv betegnede emnerne for foredragene i Tyskland. Hindborg havde dermed fået et nærmere kendskab til, hvilke tanker lægerne i Hitlers Tyskland gjorde sig på sundhedsområdet.⁸

Som landsleder blev Charles Hindborg medlem af partiets storråd og ledelsesstab. Reelt ubetydelige poster i det topstyrede førerparti, men udnævnelserne skulle få alvorlige konsekvenser for Hindborg efter befrielsen. Efter udnævnelsen til landsleder fik Hindborg kontor i DNSAP's stabskontor på Rosenvængets Allé på

Østerbro. Stillingen som landsleder var ulønnet, og Hindborgs arbejdsopgaver bestod i at varetage partimedlemmernes interesser, hvad sundhedsspørgsmål angik. I de følgende år kom Hindborg på kontoret på Østerbro i gennemsnit et par gange om ugen. Arbejdet som overlæge ved Usserød Sygehus varetog han fortsat.

DNSAP's slægtskontor

Med udnævnelsen til landsleder blev Hindborg også leder af DNSAP's nyoprettede slægtskontor.⁹ Slægtskontorets væsentligste opgave var at udstede slægtsbeviser – de såkaldte ”arierattester” – blandt andet til de danske frivillige, der meldte sig til tysk krigstjeneste.¹⁰ Ansøgerne skulle selv skaffe sig de fornødne slægtsbeviser fra kirken eller private genealogiske institutter, som de derefter indsendte til hovedkontoret på Rosenvængets Allé, hvor Hindborg gennemgik attesterne og på grundlag af disse udfærdigede arierattesterne. I forbindelse med sit arbejde som landsleder udarbejdede Charles Hindborg sammen med Lorents Christensen (1892-1965) et kartotek over samtlige jødiske slægter i Danmark. Arbejdet med kartoteket begyndte ifølge Hindborg i 1943, og kartoteket bestod fortsat, da han i sommeren 1944 forlod DNSAP.¹¹ Kartoteket blev ligeledes opbevaret i DNSAP's stabskontor på Rosenvængets Allé. I kartoteket stod de danske jøder opført med deres fulde navn, fødselsoplysninger og fødested. Hindborg skulle også forestå DNSAP's raceforskning, men det kom der aldrig noget ud af på tryk fra hans hånd.¹² At Hindborg na-

Frits Clausen (1893-1947) var fra 1933 til 1944 partifører for Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti – DNSAP. 1939-1945 var han medlem af Folketinget for partiet (Det Kongelige Bibliotek).

turligvis gjorde sig sine overvejelser om racer og raceblanding, vil vi senere stifte kendskab med i pjecen ”Folkesundheden og Danmark”.

Ved udgivelsen af ”Folkesundheden og Danmark” i 1942 stod Charles Hindborg dog fortsat på god fod med Frits Clausen. Partiføreren nærrede også tillid til overlægen, som han 18. juni 1943 udnævnte til den ene af to suppleanter for de to medlemmer af den nyoprettede partidomstols sjællandske afdeling.¹³ Hvor stor en rolle Hindborg kom til at spille i partidomstolens arbejde, får stå hen, men sikkert er det derimod, at Charles Hindborgs tid som medlem af DNSAP så småt lakkede mod enden. I

sommeren 1944 brød han med DNSAP. Om bruddet med partiet skyldtes personen Frits Clausen, som Hindborg hævdede efter befrielsen, eller om årsagen skal søges i uoverensstemmelser med den nye partiledelse, der havde taget over efter Frits Clausen var fratrådt 5. maj 1944, er uklart.

Charles Hindborg stod dog ikke uden parti længe. Senere på sommeren 1944 blev han nemlig medlem af Dansk National Samling.¹⁴ Partiet, der blev stiftet 7. august 1944 af en række prominente tidligere DNSAP-medlemmer, havde til formål at overtage det politiske initiativ på den yderste højrefløj fra det kriseramte DNSAP. På det stiftende fællesmøde blev Hindborg udpeget til medlem af det nye partis samarbejdsudvalg. Han blev desuden medlem af partiets lederråd, men deltog kun i enkelte udvalgmøder, hvor blandt andet udformningen af partiets organisation blev drøftet.¹⁵ Til trods for placeringen i Dansk National Samlings ledelse kom Hindborg ikke til at spille nogen særlig betydningsfuld rolle i partiets arbejde.¹⁶ Dansk National Samling kom heller ikke til at spille nogen rolle på den politiske højrefløj, og ved et fællesmøde i Koncertpalæet i København 15. marts 1945, hvor størstedelen af de tilbageblevne overbeviste danske nazister deltog, indgik partiet sammen med andre nazistiske fraktioner og småpartier på ny i DNSAP. Hindborg deltog i mødet, og han var også at finde blandt medlemmerne af DNSAP's nye partiråd, som partiets organisationsleder, Theophilus Larsen

(1892-1952), bekendtgjorde 15. marts 1945. Hindborgs tilstedeværelse i Koncertpalæet og efterfølgende indlemmelse i det nye partiråd viser, at han stod ved nazismen til det sidste, og at han – på linje med de andre fremmødte i Koncertpalæet – må have troet på en politisk fremtid for DNSAP efter den tyske kapitulation.

Befrielsen

Charles Hindborg blev arresteret af medlemmer af modstandsbevægelsen på sin bopæl i Rungsted den 5. maj 1945. Arrestationen forløb uden den store dramatik, og frihedskæmpernes besøg kom næppe som nogen større overraskelse for overlægen. Charles Hindborg sad varetægtsfængslet sommeren og efteråret 1945, men da det af politet indsamlede bevismateriale blev vejet og fundet for let af dommeren i Helsingør, blev Hindborg løsladt i december 1945. I januar 1946 indstillede Statsadvokaten for Sjælland ikke at foretage videre i sagen. Hindborg så tilsyneladende ud til at slippe for et retsligt efterspil. Men det var kun tilsyneladende. Med den nye Lovbekendtgørelse Nr. 368 – Bekendtgørelse af Lov om Tillæg til Borgerlig Straffelov ang. Førræderi og anden landsskadelig Virksomhed – af 6. juli 1946 fik anklagemyndigheden på ny mulighed for at ramme overlægen. Den nye lov gjorde det nemlig muligt at retsforfølge tidligere medlemmer af DNSAP's øverste ledelse. De ubetydelige poster i DNSAP's parti- og lederråd, der fulgte med udnævnelsen til landsleder for folkesundhed og raceforskning i 1941, indhentede nu Hindborg, der blev

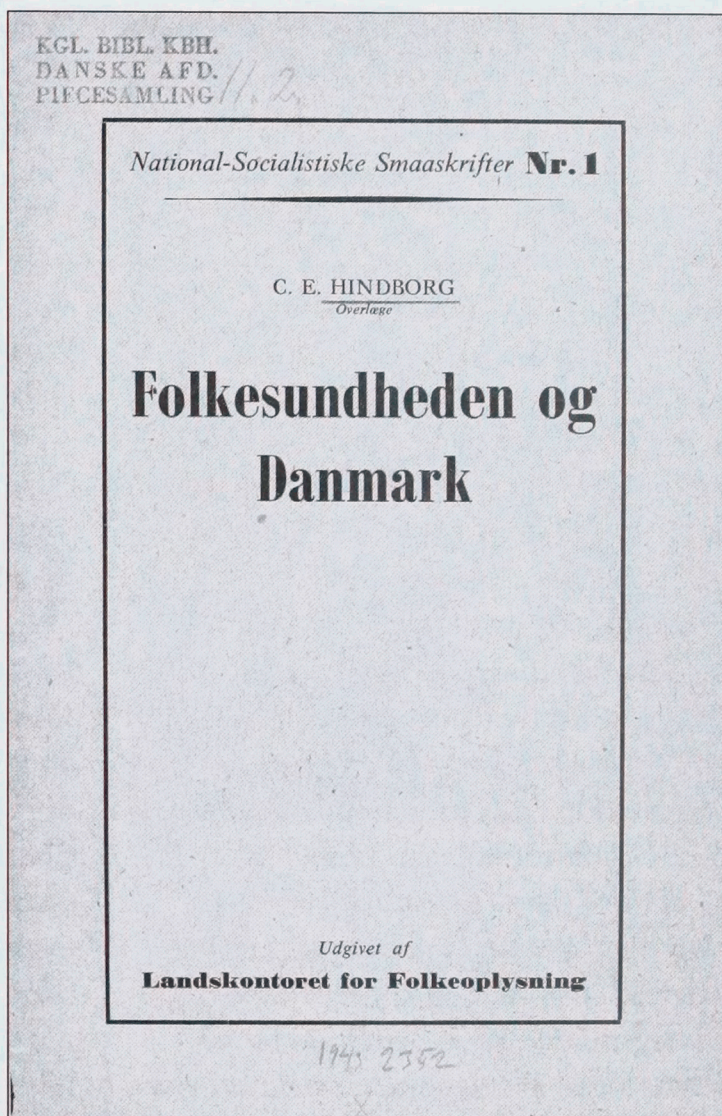
dømt skyldig af byretten i Helsingør i september 1946. Dommen lød på tre års fængsel, hvoraf 241 dage allerede var afsonet. Hertil kom tab af almene rettigheder i fem år.¹⁷

Efter dommen

Med dommen var den 60-årige Hindborg en færdig mand i den danske lægeverden. Han blev udelukket af Den almindelige Danske Lægeforening, og stillingen som overlæge ved Usserød Sygehus kunne han naturligvis heller ikke vende tilbage til. Med dommen mistede han en række borgerlige rettigheder, heriblandt retten til at praktisere som læge de følgende fem år.¹⁸

Den første del af straffen afsonede Hindborg i Horserødlejren, men 1. oktober 1947 blev han overflyttet til straffelejren i Hjøllund syd for Silkeborg.

Efter løsladelsen gjorde Charles Hindborg som flere ligesindede, han forlod landet. I oktober 1951 flyttede han sammen med hustruen Signe til Spanien, hvor lægekollegaerne i Francos fascistiske diktatur tog imod den tidligere overlæge med åbne arme. I de følgende år foretog Hindborg efter eget udsagn forskellige gynækologiske, obstetriske og mave-tarmkirurgiske studier i Spanien, og han blev korresponderende medlem af de spanske kirurgers selskab, Asociación Española de Cirujanos. Hindborg forlod Spanien i november 1954 og tilbragte tiden frem til 1956 på Dominica i Det Caribiske Hav. Sammen med Signe

C.E. Hindborg: Folkesundheden og Danmark, 1942, 10 s. (Det Kongelige Bibliotek).

vendte han herefter tilbage til Danmark, og parret bosatte sig i Kastrup.¹⁹ Signe Hindborg døde 1958, Charles Hindborg 16 år senere i 1974.

Efter denne præsentation af Charles Hindborg må det være på tide at give ordet til overlægen selv. De eneste ændringer, der er foretaget i teksten, er de uddybende noter, som jeg har tilføjet. "Folkesundheden og Danmark" var, så vidt vi ved, Charles Hindborgs eneste officielle udgivelse i DNSAP-regi. Uden for det nazistiske miljø fandt den næppe mange læsere.

Folkesundheden og Danmark

Det vil være en af de vigtigste Opgaver for en nationalsocialistisk Regering i Danmark at værne om Folkets Sundhed, d. v. s. ved en legemlig og aandelig Tilpasning efter den naturlige og kulturelle Omverden at tilstræbe Opnaaelsen af en menneskelig Tilværelse for samtlige Folkefæller. For at opnaa dette høje Maal, vil en af de Veje, som National-Socialismen vil gøre Brug af indenfor Sundhedsvæsenet, være *Profylaksen*, d. v. s. det sygdomsforebyggende Princip.

Som Helhed kan Sundhedsvæsenet siges at omfatte følgende:

- 1) De Institutioner, som har med Plejen og Behandlingen af den Syge at gøre, omfattende Lægevæsenet, Sygehus-, Sygeplejerske, Jordemoder, Tandlæge- og Apothekervæsenet.
- 2) Forsorgsinstitutionerne, dels for forbigaaende, dels for kroniske Sygdomme (Sygekasse, Ulykkes- og Invalidedeforsikringen).
- 3) De profylaktiske (sygdomsforebyggende) Foranstaltninger og Forordninger, der tager Sigte paa at bekæmpe eller svække sygdomsfremkaldende Faktorer (Boligforhold, Mødre- og Spædbørnshjælp, Skolelægevæsenet, Skoletandlægevæsenet, Fabriksbeskyttelse, Bekæmpelse af Tuberkulose og epidemiske Sygdomme For-

holdsregler mod Befolkningens Tilbagegang, Forebyggelse af de mindreværdiges Forplantning m.m.

Som et af de for Folkets Sundhed mest afgørende Spørgsmaal melder sig straks Boligforholdene, hvorunder Folket lever. Disse er afgørende for *Folkesundheden* og for *Fødselsoverskudet*.

Enhver Folkefælle,²⁰ selv nok saa fattig, har efter nationalsocialistisk Opfattelse Ret til en sund Bolig, og da særligt til en Bolig, hvis Størrelse er afpasset efter Familiens Størrelse.

Boligforholdene i København er mange Steder af en saadan Art, at de ikke staar tilbage for Londons Slumkvarterer. Jeg behøver kun at nævne Gader som Ryesgade, Istedgade, Saxogade, Slotsgade, Prinsessegade, alle af Størrelse som mindre Provinsbyer, hvor de snavsede Baggaarde næppe lader Solens Straaler naa ned, og hvor Menneskene bor sammenstuede fra 2 til 8 Beboere i 1-Værelses Lejligheder. Den forfærdende Sandhed under det demokratiske Styre er, at den mindst bemidlede Del af Befolkningen lever i de selv samme usunde og sundhedsfarlige Boliger, hvori de levede ved Aarhundredskiftet, nemlig i Boliger som allerede den Gang var 100 pCt. saneringsmodne, og som den forløbne Tid ikke har gjort mere tjenlige til Ophold for Mennesker.²¹ Boligspørgsmaalet for den mindst bemidlede Del

af Befolkningen maa saaledes betragtes som uløst. Naar Demokratiet har bygget store, sunde Skoler, hvorfor skal saa de Børn, der i dem lever under hygiejniske Forhold i de 6 Timer af Dagen, Resten af Døgnet rode i beskidte Baggaarde?

For en stor Del af den middelstillede Del af Samfundet er Boligspørgsmaalet under moderne Boligsæt tillige løst paa en befolkningspolitisk set ganske forkastelig Maade, idet "Folkeboliger" paa 2 Værelser endsige paa 1 Værelse + Kammer trods alle moderne Bekvemmeligheder maa betragtes som en direkte Hindring mod Børnefødsler.²² Fødselsprocenten i det danske Samfund er lav: alene siden Aarhundredskiftet til nu, er den faldet fra 30 Promille til 17,9 Promille, hvor den har staaet stationær de sidste 10 Aar.

Heller ikke paa Landet er Forholdene bedre end i København. Tværtimod. Ifølge Social Tidsskrift, Maj 1940, fandtes ved Undersøgelse af 5 tilfældigt valgte Landkommuner paa Sjælland og Lolland følgende: 641 Boliger, beboet af Arbejdere, Fiskere og mindre Landbrugere, undersøgte med Hensyn til Alder, tekniske og hygiejniske Tilstande, Kvalitet og Vedligeholdelsestilstand. 128 Boliger eller 19 pCt. kasseres som uforsvarlige, 92 Boliger eller 14 pCt. trænger til større Reparationer for at blive brugbare. Boligkvaliteten er ringe og sundhedsmæssigt skadelig. Disse Forhold gælder oven i Købet for de Mennesker, der arbejder i vort Hovederhverv, Landbruget.

Det er National-Socialismens Krav at faa gjort saadanne Boliger ulovlige som Menneskeboliger. National-

Socialismen vil medføre afgørende Ændringer paa Boligomraadet. De grundlæggende Betragtninger vil i langt højere Grad end nu tage befolkningspolitiske og dermed i direkte Forstand national-socialistiske Hensyn.

Der vil blive lagt altovervejende Vægt paa Samfundets Grundelement, Familien, dens Trivsel, Børnerigdom og aandelige og legemlige Sundhed, og Rammen om Familien, Boligen, vil derfor blive viet den største Interesse. Løsningen af Boligspørgsmaalet betragtes af National-Socialismen som en af de allerstørste Kulturopgaver, der findes, og dets Løsning vil blive gennemført efter national-socialistiske Principer, naar Magtovertagelsen har fundet Sted. En Planlæggelse for Fremtiden kræver et meget effektivt Samarbejde med en Række Fagfolk: Arkitekt, Ingeniør, Læge, trafikkyndige og Økonom. National-Socialismen tænker først og fremmest i Menneskeværdier, og lad det være en Trøst for dem, der kun kan tænke i Penge, at sunde Boliger vil spare paa Fængsels- og Hospitalskontoen, thi Bolignød skaber Hospitals- og Fængselsnød.

Boligspørgsmaalet er Spørgsmaalet om Fædrelandskærligheden og Hjemmefølelsen, det er Spørgsmaalet om Folkekulturen og Fødselsoverskudet.

Menneskeheden har alle Tider været bebyrdet med arvelige Syge og mindre værdifulde Individier. Blandt Befolkninger med høj Fødselsprocent vil de mindre værdifulde ikke frembyde nogen større Fare for Samfundets Fremtid: Derimod vil det modsatte være Tilfældet blandt Befolkninger

med lav Fødselsprocent. Her vil de mindre værdifulde, der ofte formere sig uhæmmet og udenfor Ægteskab og har en betydelig højere Forplantningsprocent end Befolkningens sunde og normale Gennemsnit, blive en saa dominerende Del i Samfundet, at den sunde Befolkningsdel i det lange Løb ikke økonomisk vil kunne bestride den store Byrde, og, hvad der er endnu værre, aandeligt og legemligt vil gaa til Grunde gennem en tiltagende Udartning.²³ National-Socialismen vil gennem forsvarlig Forsorg sørge for en menneskeværdig Tilværelse af de arvesyges ulykkelige Skare, men har ogsaa en uafviselig Pligt til i Overensstemmelse med Videnskabens nuværende Standpunkt at hindre, at den humane Forsorg gennem en Skærmen af de arvesyge som en Boomerang rammer Folket og gennem Ødelæggelse af dette tilintetgør Nationen.

Foruden Boligspørgsmaalet er mange andre Aarsager medvirkende til Børnefattigdommen, men det vil føre for vidt i denne lille Pjece at komme ind paa samtlige Aarsager hertil. Et Par Forhold skal dog nævnes:

- 1) Den af et kapitalistisk-demokratisk System foraarsagede materialistiske Indstilling hos Ungdommen, hvor Bekvemmelighed og høj Levestandard staar forrest og foraarsager sene og børnefattige Ægteskaber.
- 2) Kvindernes økonomiske Bidrag til Familiens Opretholdelse, bestaaende i Arbejde udenfor Hjemmet, paa Fabriker og lign., hvor Svangerskab

og Spædbørn vil være hindrende for Arbejdet.

Den begavede, som er naaet op ad Samfundsstigen, kvitterer ofte Samfundet med intet eller sent Ægteskab, med ingen eller et enkelt Barn. I Løbet af 1 eller 2 Generationer uddør den begavede Linie og dermed sker en Aftagen af den dygtige og begavede Arvemasse i Befolkningen til Skade for Folk og Nation.

Gennem Aarene efter Verdenskrigen og indtil 1940 er der sket en betydelig Indvandring af fremmede Racer med en betydelig Raceblanding til Følge, som yderligere har givet en Tilvækst til den i Forvejen værende. Medens det maa synes klart, at fremmede Indvandrere ikke er danske og ikke kan tænke eller føle nationalt, er det aabenbart, at Krydsningen ofte virker sjælelig disharmonisk. At visse legemlige Anomalier opstaar ved Krydsning mellem forskellige Racer, og at disse Misforhold (Misforhold mellem Tænder og Kæber, Fødselsvanskeligheder ved forsnævrede Bækkener, medfødte Hofteledskred o. s. v. er størst, hvor Raceforskellen er størst, er der næppe Tvivl om mere. Børn af Forældre, som racemæssigt staar hinanden fjernt, vil ofte være i Besiddelse af karaktermæssig og sjælelig Uligevægt, ofte manglende sund Socialfølelse og social Indstilling.

National-Socialismen véd, at det er afgørende for vort Folks Fremtid at bevare og beskytte den gode Arvemasse i vort Folk for Udartning og Raceblanding.

National-Socialismen vil gennem racehygiejniske og racepolitiske Foran-

staltninger forøge den gode Arvemasse i Folket, hindre den arvesyges Formering og hindre Raceblanding.

Her skal nævnes visse Retningslinier:

- 1) Træffe Forholdsregler mod Befolkningens Tilbagegang og for Bevarelsen af den gode Arvemasse gennem:
  - a) Sunde Boliger afpasset efter Familiens Størrelse,
  - b) Beskyttelse og Betryggelse af Familien,
  - c) Hjælp til at stifte Hjem i de unge Aar. (Bosættelseslaan fremsat paa Rigsdagen).²⁴
  - d) Hjælp til børnerige Familier.
  - e) Unødvendiggørelse af gifte Mødres Arbejde udenfor Hjemmet.
  - f) Mobilisering af Social- og Erhvervshygiejnen. Forebyggelse af Giftstoffers Virkning: (Syfilis, Alkohol, Arbejde med skadelige Stoffer, Erhvervssygdomme).
  - g) Forebyggelse af Arvesyges Forplantning (Udvidelse af nuværende Lov paa eugenisk Grundlag, og ikke som nu paa et socialt-humanitært).
  - h) Videnskabeligt Studium af Slægternes Biologi. Gennem Stamtavler og "Kortlægning" af Slægterne føre Kontrol med de Personer, som er blevet belastet med arvelige Sygdomme.²⁵
  - i) Fremme af Forstaaelsen af Racehygiejnens Betydning for Hjemmenes Lykke og Folkets Bestaaen ved Foredrag, Skrifter

samt ved at oprette obligate Fag i Afstammingslære, nedarvede Sygdomme, Statistik m.m. i Skolerne.²⁶

- 2) Hindre Indgifte i Folket af uønskede Racer.

For Barnets Vedkommende vil en lægelig Kontrol, der saa at sige følger Barnet fra Fødselen til Militærtjenesten, blive gennemført, først gennem de over hele Landet værende Sundhedsplejerskes Arbejde sammen med Amts- og Kredslægerne indtil Skoletiden. Under Skoletiden vil Barnets Sundhedstilstand blive kontrolleret af de over hele Landet ansatte Skolelæger – senere – efter Skoletiden af de national-socialistiske Ungdomslæger (NSU-Læger) og endelig under de unges Arbejdstjeneste af Landsarbejdstjenestens Læger.²⁷

Hvorfor er Danmark et af de Lande i hele Verden, hvor Ungdommen har de sletteste Tænder? En Ungdom med carierede, ødelagte Tænder kan ikke være sund, og er en Skamplet paa et Samfund. Naar man tager i Betragtning at carierede Tænder er Arnestedet for talrige Infektioner af den menneskelige Organisme og derfor Skyld i talrige Sygdomme: Gigtlidelser, Mave-Tarm-lidelser, Nyrelidelser, Hjertelidelser for at nævne nogle faa, saa er det intet mindre end en Forbrydelse, at der fra det demokratiske Systems Side saa godt som intet er gjort for, at Tænderne kan blive vedligeholdt hos den danske Befolkning.²⁸ Der er fra Systemets Side indført Skoletandpleje for ca. 100.000 af 465.000 Skolebørn, og selv for en

stor Del af disse Børn bliver Slutresultatet sørgeligt, thi naar de i 14-15 Aars Alderen udtræder af Skolen, ophører oftest ethvert Eftersyn i de følgende Aar, Tænderne forfalder, og der sker i disse Aar en Ødelæggelse, som senere er uoprettelig, og det Arbejde og de Udgifter, som anvendes til Skoletandplejen, er omsonst. Før 21 Aars Alderen er den unge nemlig ikke tvunget til at være Medlem af Sygekasse, og da han netop i de Aar, fra 15 til 21, oftest kun fortjener lidt, er han eller hun ikke Medlem, men iøvrigt er den Unge ikke engang sikker paa at kunne opnaa Tandlægebehandling ved at være Medlem af en Sygekasse, thi det er ikke obligatorisk for Sygekasserne at yde konserverende Tandbehandling, hvorfor mange Sygekasser unddrager sig denne Forpligtelse. Foruden generelle Aarsager, nedsat Ernæring, Vitamin- og kalkfattig Kost, maa den udbredte Tandcaries i den danske Befolkning skyldes manglende Behandling. For National-Socialismen er det en uafviselig Pligt at ændre disse Forhold til Sundhed og Lykke for vore Folkefæller gennem en generel Behandling af de Folkefæller, som ikke faar de nødvendige Næringsstoffer, samt gennem en systematisk Tandlægebehandling af hele den danske Ungdom fra Mælketændernes Tid til den voksne Alder og videre gennem Aarene. I Smaabørnsaarene maa Sund-

hedsplejersken være Forbindelsesleddet mellem Hjemmene og Tandlægerne. Hun skal gøre det forstaaeligt for Hjemmene, hvilken stor Betydning det er for Barnet, at Eftersyn – evt. Behandling – finder Sted.

I Skoletiden vil Skoletandplejen over hele Landet (ambulante Tandklinikker paa Landet) gennemføre Tandbehandlingen, og endelig vil en af den national-socialistiske Regering omlagt Sygekasseordning yde enhver Folkefælle den nødvendige Tandlægebehandling.

Før Sport og Idræt er der udarbejdet omfattende Retningslinier. Der vil blive lagt Vægt paa at udvikle det menneskelige Legeme til størst mulig Sundhed og Styrke. Det er Idrættens fornemste Opgave at skabe Harmoni over Legemet, Ligevægt og Skønhed, d. v. s. lade de sportslige Idealer, den har faaet i Arv, komme til Hævd og Ære.

Mange er de Opgaver og Forbedringer, som indenfor den national-socialistiske Landsledelse for Folkesundhed er taget op til Behandling, og som efter Magtovertagelsen vil blive gennemført, men samtidig er en Sammenlægning af Sundhedsvæsenet administrativt og i visse Henseender økonomisk nødvendig, saaledes at de under Sundhedsvæsenet henhørende Institutioner og Forhold, der nu er fordelt under 9 Ministerier, samles under eet.

C. E. Hindborg

Efterskrift

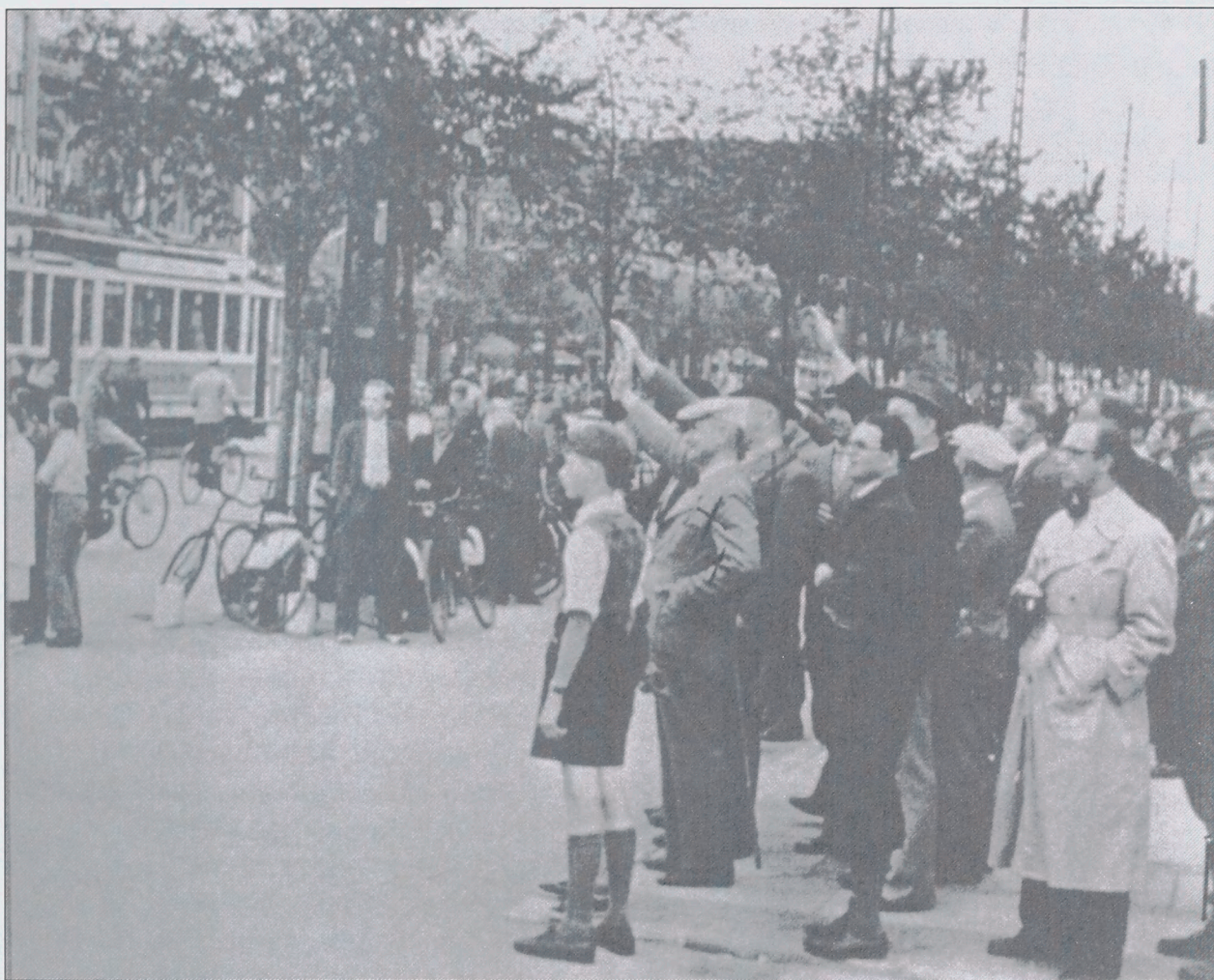
Charles Hindborg skrev det ikke i pjecen, men mellem linjerne fornemmes det tydeligt, hvem han mente burde være leder af et kommende nazistisk sundhedsministerium. Ham selv naturligvis. Flere medarbejdere fra Usserød Sygehus berettede efter befrielsen, hvordan Hindborg i krigens første år åbent havde talt om, at han var stillet posten som sundhedsminister i udsigt ved en nazistisk magtovertagelse. Charles Hindborgs navn figurerede imidlertid ikke på de ministerlister, der cirkulerede i 1940 og 1942. Det hang sandsynligvis sammen med, som John T. Lauridsen har bemærket det, at Hindborg – sammen med andre potentielt egnede ministerkandidater – blev tildelt poster i DNSAP's administration. Hindborg og de andre landsledere var partiets egentlige skyggeministre, mens de på ministerlisterne nævnte personer blot skulle være politisk acceptable for omverdenen og i mange tilfælde udskiftes, så snart DNSAP havde fået styr på tingene efter magtovertagelsen.²⁹

Som bekendt kom det aldrig til en nazistisk magtovertagelse i Danmark. Den var aldrig for alvor tæt på at blive til noget. Den tyske besættelsesmagt skulle ikke nyde noget af at have Frits Clausen og hans folk ved magten, men at bruge de danske nazister i DNSAP som pressionsmiddel over for den siddende danske regering, ja det kunne man jo altid. Den tyske rigsbefuldmægtigede Werner Best, der kom til Danmark i november 1942, gjorde det hurtigt klart, at Frits Clausen og DNSAP ingen regeringsfremtid havde.

Hvornår ”Folkesundheden og Danmark” kom på gaden i 1942, står indtil videre hen i det uvisse.

I forbindelse med telegramkrisen i efteråret bejlede Frits Clausen og DNSAP endnu en gang forgæves til regeringsmagten, og ”Folkesundheden og Danmark” kan være udgivet i denne forbindelse. På den anden side udgiver politiske partier løbende småskrifter og -tryk, hvor partiets politik præsenteres for et bredere publikum. Der behøver med andre ord ikke at have været en særlig anledning til at udgive pjecen, andet end at Hindborgs manuskript var klar til at gå i trykken, og – naturligvis – at DNSAP fortsat troede på, at regeringsmagten kunne komme partiet i hænde. Forud for folketingsvalget i marts 1943 var pjecen for længst på gaden. Et valg, som DNSAP nærrede store forventninger til. Slem var skuffelsen derfor, da valget blev en udtalt sejr for de etablerede partier og den siddende regering. Trods en beskeden stemmefremgang blev det blot til tre DNSAP-mandater i Folketinget. Samme antal, som partiet havde opnået ved valget i 1939. Hvad der havde stået klart siden partiets start i 1930, blev nu slået fast med syvtommersøm. DNSAP's politik nød kun yderst ringe opbakning i Danmark. Charles Hindborg tog også del i nederlaget. Hans 435 stemmer i Frederiksborg Amtskreds rakte langt fra til en plads i Folketinget.³⁰

Hvad der er slående ved gennemlæsningen af ”Folkesundheden og Danmark” er de områder, hvor Charles Hindborg giver udtryk for synspunkter, som man også ville kunne genfinde i

Skulder ved skulder med partiføreren. Charles Hindborg og Frits Clausen under DNSAP's cykeldemonstration i København 2. juli 1940. På billedet er Hindborg markeret med to krydser, mens Clausen er markeret med et enkelt kryds og anes umiddelbart bag ved Hindborg. (Landsarkivet for Sjælland)

såvel datidens socialdemokratiske som borgerlige kredse. Undtaget er her måske Hindborgs mest yderligtgående udtalelser om racespørgsmålet, men vender vi os imod den væsentligste enkeltsag, boligspørgsmålet, ville flere af Hindborgs betragtninger uden tvivl kunne være modtaget med en vis sympati i socialdemokratiske kredse. Hvis det da ikke lige var fordi, ordene kom ud ad munden på en nationalsocialist, og – hvad der måske er endnu vigtigere – i bund og grund var et slet skjult forsøg på at kopiere og overtage klassiske socialdemokratiske

standpunkter på boligområdet. En socialdemokratisk læser af Hindborgs pjece kunne dog med god ret trække lidt på smilebåndet. De problemer på boligområdet, som Hindborg krævede en nationalsocialistisk løsning på her og nu, var netop problemer, som den socialdemokratiske og radikale regering havde gjort sig store anstrengelser for at løse med nye og væsentlige lovgivninger på boligområdet i slutningen af 1930'erne. Den af DNSAP så forhadte regering gjorde faktisk et ihærdigt forsøg på at løse problemerne. At der efter den tyske besættelse af Danmark

i 1940 var opstået en boligkrise, kunne den folkevalgte regering næppe bebrejdes. Med mindre man altså var nationalsocialist.

Noter

- 1 En oversigt over de af DNSAP udgivne bøger, pjecer, tryk, plakater m.m. findes i John T. Lauridsen: *Dansk nazisme 1930-45 – og derefter*, 2002, s. 573-599.
- 2 Det var imidlertid ikke første gang, DNSAP's tanker om en reformering af det danske sundhedsvæsen kom frem. Fra efteråret 1940, hvor magtovertagelsen – troede man i DNSAP – stod for døren, stammer et forslag til en nyordning af sundhedsvæsenet i Danmark. Hvem forfatteren er til forslaget, der er stilet partifører Frits Clausen, fremgår ikke. Det mest oplagte bud er Charles Hindborg. Forslaget, der var langt mere vidtgående end det af Charles Hindborg i 1942 fremlagte, vil blive behandlet i et senere arbejde.
- 3 En mere udførlig beskrivelse af Charles Hindborg og kollegaen Emil Petersens virke før, under og efter besættelsen findes i Lars Schreiber Pedersen: *Danske læger under hagekorset: Lægerne fra Usserød Sygehus. Bibliotek for Læger*, 4, 2010, s. 352-388.
- 4 A. Fabritius og S. Houmøller (red.): *Den danske Lægestand 1949-1957*, 1957, s. 713.
- 5 Medlemsnummer 13.121. I 1943 blev Hindborgs medlemsnummer ændret til 18.121. I 1938 tegnede han desuden en aktie på 100 kroner til DNSAP's nye dagblad, *Fædrelandet*. Første nummer af *Fædrelandet* udkom 9.1.1939.
- 6 Hvorfor D.N.S.A.P., 1943, s. 3. Pjecen er tilgængelig på KB's hjemmeside: <http://www.kb.dk/pamphlets/dasmaa/2008/feb/partiprogrammer/da/object45392>
- 7 En søgning i det bevarede fagregister i DNSAP's arkiv, "Bovrup-arkivet", på Rigsarkivet, under gruppen "læger og stud.med.'er", giver blot 19 navne (ni læger og ti stud.med.'er). Kartotekskort er uden tvivl forsvundet fra denne del af arkivet i tiden efter befrielsen, men det giver alligevel et fingerpeg om, at kun en forsvindende lille del af den danske lægestand var at finde i partiet.
- 8 Efter eget udsagn var det hans andet besøg i Tyskland. I juni 1938 deltog han i et møde i Lübeck arrangeret af Nordische Gesellschaft.
- 9 Kontorets officielle navn var "Kontoret for Slægtsforskning". Kontoret blev officielt ophævet 5. januar 1942, men dets arbejde blev videreført under nyt navn i det til lejligheden oprettede "D.N.S.A.P.s Kontor for Udstedelse af Slægtsbeviser".
- 10 John T. Lauridsen, 2002, s. 489.
- 11 Stud.mag. Knud Hassing, der arbejdede sammen med Hindborg på slægtskontoret fra oktober 1941 til oktober 1943, fortalte under en afhøring i oktober 1945, at opbygningen af "jødekartoteket" blev påbegyndt i 1942. På slægtskontoret udarbejdede Hassing arierattesterne, som Hindborg så underskrev.
- 12 John T. Lauridsen, 2002, s. 534. Det gjorde der derimod fra folk som Erling Hallas og Harald Bergstedt. Hallas udgav bogen *Racekamp. Vejledning til forstaaelse af Jødespørgsmaalet* i 1941, mens Bergstedt stod bag pjecen "Jødespørgsmaalet" fra 1943.
- 13 *DNSAP's Leder-Meddelelser* 1943, 3, s. 33. Sammen med Georg Elm var Hindborg suppleanter for Flemming Dahl og Jens P.H. Ørs. Partidomstolens første formand var byretsdommer Christian Junior. Junior blev 15.9.1943 afløst af H. Heinrich-Petersen.
- 14 Ifølge Hindborg opsøgte det forhenværende DNSAP-medlem, byretsdommer Christian Junior, ham i slutningen af juli 1944. Mødet fandt sted i Hindborgs sommerhus i Asserbo.
- 15 DG-031, j.nr. 303/46. Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm (herefter LAS). Jf. også Niels Alkil: *Besættelsestidens Fakta*, 1, 1945, s. 595ff.

- 16 Såvel Christian Junior som Ejnar Jørgensen betegnede efter befrielsen Hindborgs arbejdsindsats i Dansk National Samling som beskeden.
- 17 Udskrift af dombogen for Helsingør Købstad m.v. 28.9 1946. DG-031: j.nr. 303/46. LAS.
- 18 Ifølge lovbekendtgørelsens § 6, Stk. 4 blev fristen for rettighedsfortabelsen regnet fra den dag, hvor straffen var udstået eller eftergivet.
- 19 S. Houmøller og T. Palsbo (red.): *Den danske Lægestand 1957-1964*, 1965, s. 365.
- 20 Tanken om folkefællesskabet havde DNSAP overtaget fra det tyske moderparti NSDAP i 1930. Folkefællesskabet betegnede i nazistisk optik det samlende og forenende fællesskab, der stod i modsætning til det splittende, kunstige og moderne samfund. Forestillingen om folkefællesskabet stod i modsætning til både 1800-tallets borgerlige liberalisme og den socialistiske internationalisme. I det nazistiske folkefællesskab var alle klasse modsætninger og sociale uligheder ophævet. Jf. John T. Lauridsen: *Dansk nazisme 1930-45 – og derefter*, 2002, s. 492.
- 21 Med loven om boligsyn og saneringer af usunde boliger fra maj 1939 havde regeringen taget initiativ til at komme problemerne til livs. Såvel set i forhold til den hidtil førte politik i Danmark som i et europæisk perspektiv var lovgivningen særdeles vidtgående. Med den nye lovgivning kunne boligtilsynet blandt andet udstede boligforbud i særligt graverende tilfælde, skride ind over for stærkt overbefolkede lejligheder og – med børneværnets assistance – gribe ind, hvor børn levede under kummerlige forhold. Jf. Henning Bro: *Boligen mellem natvægterstat og velfærdsstat: Bygge- og boligpolitik i tre danske bysamfund 1850-1930*, bd. 2, 2005, s. 490f.
- 22 Særlige huslejetilskud til børnerige familier var allerede indført med Byggestøtteleven i 1938. Initiativet til tilskudsordningen kom fra en befolkningskommission, der blev nedsat i 1935 på baggrund af det faldende fødselsoverskud. Blandt andet for at stimulere fødselshyppigheden foreslog kommissionen særlig støtte til byggeri for børnerige familier kombineret med direkte huslejetilskud. Kommissionens intentioner blev realiseret i 1938-loven ved at knytte huslejetilskuddene til børnerige familier i det udbredte kommunale og foreningsbaserede udlejningsbyggeri. Jf. Henning Bro: *Velfærdsstaten og boligen. Dansk Forvaltningshistorie*, II, 2000, s. 590f.
- 23 Allerede i 1920 havde socialdemokraten K.K. Steincke givet udtryk for lignende tanker. Jf. Lene Koch: *Racehygiejens i Danmark 1920-56*, 2010 (2. udg.), s. 38f.
- 24 DNSAP's Aage Henriksen fremsatte 12.11 1941 et forslag til lov om ægteskabslån i Folketinget. Aage Henriksen henviste blandt andet til erfaringer gjort i Tyskland og Sverige, der kunne fremvise stigende fødselstal efter vedtagelsen af love om ægteskabslån der. Baseret på erfaringerne fra Tyskland og Sverige forventede Aage Henriksen en stigning i antallet af indgåede ægteskaber i Danmark på 10% efter vedtagelsen af lovforslaget. Den årlige lånesum, der skulle stilles til rådighed, anslog han til ca. 22 millioner kroner. Lovforslaget blev, som samtlige lovforslag fremsat af DNSAP i Folketinget, forkastet. *Rigsdagstidende* (Folketinget) 1941-42, sp. 358ff.
- 25 En sådan registrering var allerede påbegyndt ved det i 1938 oprettede Institut for Human Arvebiologi og Eugenik under Københavns Universitet. Jf. Lene Koch, 2010, s. 199ff.
- 26 Her fornemmes en vis inspiration fra Tyskland, hvor undervisning i racelære (Rassenkunde) havde fundet sted i skolerne siden midten af 1930'erne.
- 27 Efter tysk forbillede oprettede DNSAP Landsarbejdstjenesten (LAT) i februar/marts 1941. Tanken var oprindeligt at indføre en tvungen arbejdstjeneste for både mænd og kvinder efter magtovertagelsen, men da den udeblev, blev LAT til en frivillig arbejdstjeneste for DNSAP's yngre medlemmer. Arbejdstjenesten indgik som et led

i den nationalsocialistiske opdragelse af de unge partimedlemmer, og arbejdet i det til formålet opførte arbejdslejre blev udført med militær disciplin. Noget tilløbsstykke blev LAT dog aldrig. Jf. John T. Lauridsen, 2002, s. 515.

- 28 Med godkendelsen af den nye sygekasse-tandlægeordning i 1934 blev antallet tandlæger ved sygekasserne i København fordoblet. Tandlægespørgsmålet havde en ivrig fortaler i det radikale folketingsmedlem og læge Jens Kr. Jensen (1870-1955). I for-

bindelse med behandlingen af Finansloven for 1937-38 i oktober 1936 foreslog han blandt andet en betydelig udvidelse af Tandlægeskolen alternativt oprettelsen af en ny tandlægeskole i Jylland, forøget optag af studerende på Tandlægeskolen, flere skoletandlæger samt en forøgelse af antallet af tandlæger ved sygekasserne, så også den fattige del af befolkningen kunne komme til tandlæge.

29 John T. Lauridsen, 2002, s. 521.

30 John T. Lauridsen, 2002, s. 562.